

Maria J. Zajączkowska

Wstęp

Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 2, 3-5

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wstęp

Wychowanie współczesnego człowieka jest wielkim wyzwaniem i problemem, bowiem z jednej strony ważną sprawą staje się zagwarantowanie jednostce ludzkiej odpowiednich warunków wspomagających jej rozwój, z drugiej zaś wspieranie jej w samodzielności i w uniezależnianiu się od zewnętrznych społecznych wpływów instytucjonalnych.

Głoszone poglądy w tej mierze skłaniają się albo ku skrajnym tezom, że wszystko zależy od wychowawców albo że wychowawcy na nic nie mają wpływu. Tymczasem można już w zasadzie stwierdzić, że spośród mających największy wpływ na wychowanie młodego człowieka środowisk: rodziny, Kościoła, szkoły, rówieśników i mediów masowych trzy pierwsze, tradycyjnie uważane za podstawowe, tracą swą siłę oddziaływania w porównaniu ze środkami masowego przekazu i lansowanymi przez nie wzorami kultury popularnej.

Obszar działalności współczesnych pedagogów ulega więc przeobrażeniom, a zachodzące procesy edukacyjne wymagają szerszego wykorzystywania podstawowych (oprócz samej pedagogiki) nauk dla teorii i praktyki pedagogicznej – psychologii i socjologii. Pedagogika współczesna zmuszona jest do poszukiwania u siebie samej i wśród pokrewnych dyscyplin tego, co łączy, co może prowadzić do bliższego poznania prawdy o kształceniu i wychowaniu współczesnego człowieka, z uwzględnieniem wszystkich rozpoznawalnych wpływów.

Konstruowanie własnej wizji praktyki nauczania i wychowania w całościowym spojrzeniu na świat edukacji, świat nauczyciela, ucznia, wychowawcy i wychowanków oraz podopiecznych wymaga wykorzystania treści pochodzących z różnych nauk o edukacji. Dlatego zbiór prezentowanych artykułów przedstawia szerokie spektrum współczesnych problemów wychowawczych z punktu widzenia teoretyków i praktyków pedagogiki, psychologii i socjologii.

Autorzy w swoich rozważaniach opisują współczesną polską rzeczywistość edukacyjną. Przedmiotem rozważań czynią zarówno problemy fundamentalne, zastanawiając się nad rolą szkoły, kształceniem dzieci i młodzieży oraz sytuacją nauczyciela, jak i bardziej szczegółowe, praktyczne, w których podmiotem są uczniowie młodszy, studenci, osoby bezrobotne, więźniowie, nauczyciele, a także społeczne aspekty ich funkcjonowania.

Wśród wybranych zagadnień zainteresowaniem cieszy się instytucja szkoły, która jest rozpatrywana z punktu widzenia oczekiwań związanych z realizacją przez nią zadań wychowawczych, społecznych, narodowych czy idea nauki w procesie tradycyjnej szkoły. Pojawia się refleksja nad brakiem zależności między edukacją a rozwojem społecznym, zwracająca uwagę na społecznie negatywne skutki edukacji w warunkach oświaty mającej egalitarny charakter. Szkoła wpływająca na udział młodzieży w życiu społecznym, przygotowująca młodych ludzi do roli obywatela, postrzegana jest tradycyjnie jako uznawany element kontroli społecznej; w badaniach odmiennie widzi to młodzież, krytykując placówki za brak przygotowania do aktywności na rzecz społeczeństwa.

Kształcenie i wychowanie ekologiczne cieszy się zainteresowaniem jako przedmiot edukacji na wszystkich szczeblach nauczania ogólnego i zawodowego, szczególnie w procesie przygotowania przyszłych specjalistów w dziedzinie rolnictwa i nauk biologicznych. Z badań wynika, że studenci (wybranych uczelni wrocławskich) nie są przygotowani ekologicznie do zarządzania środowiskiem i wobec tego faktu istnieje potrzeba pilnego ich edukowania w tym zakresie. Ważnym zadaniem w dobie globalizacji jest budowa poczucia własnej tożsamości, doprowadzenie do zmian świadomościowych prowadzących do postaw tolerancji kulturowej, w czym ma pomóc nauka o dziedzictwie kulturowym i kształtowanie mechanizmów ochrony własnego regionu.

Problem komunikacji internetowej staje się znakiem czasu jako ogromna szansa dla elit intelektualnych na nowoczesny, publiczny dyskurs według indywidualnych potrzeb. Lecz stwarza też poważne zagrożenia, dlatego tak ważne jest zastosowanie Internetu w edukacji poprzez analizę jego funkcji informacyjnej, komunikacyjnej, handlowej, usługowej, marketingowej i reklamowej oraz przeanalizowanie jego możliwych zagrożeń i korzyści, przede wszystkim dla młodych odbiorców.

Ważną kwestią są zasady korzystania z powszechnie dostępnych dla dzieci nowych technologii oraz określenie roli mass mediów w organizacji ich czasu wolnego, rozróżnienie pozytywnych i negatywnych form codziennego wielogodzinnego wpływu tychże na dzieci, na ich postawy, zachowania i poglądy.

Nowa rzeczywistość społeczno-polityczno-ekonomiczna jest postrzegana przez studentów jako dająca nowe szanse zawodowe. W badaniach dzielą się oni wizją swojej przyszłej roli zawodowej w związku z gospodarką rynkową, wizją własnej działalności gospodarczej, co stanowi wyzwanie edukacyjne dla uczelni.

Tożsamość nauczycieli scharakteryzowana została w aspekcie osobowości, społecznym, wychowawczo-dydaktycznym cz też w aspekcie predyspozycji do wykonywania tego zawodu. Jego istotę stanowią profesjonalizm i powołanie, stąd konieczne jest oszacowanie własnych potencjałów do pracy nauczycielskiej przez kandydatów do roli nauczyciela. Jest to problem tym ważniejszy, że nowe wymagania wobec pedagogów stają się wśród nich przyczyną stresu związanego bezpośrednio z wykonywaną pracą, w której stopniowo powiększa się obszar i liczba czynników stresogennych. W nowej rzeczywistości proponuje się nauczycielom przyjąć jako styl życia postawę twórczą wobec powyższych zjawisk i wobec świata.

Tymczasem brak jest na kierunkach pedagogicznych zajęć z treningu twórczości i kreatywnego rozwiązywania problemów. Między innymi taką możliwość wyrażenia postawy twórczej mogą dać nauczycielom mediacje szkolne, jako alternatywne konsensualne sposoby rozwiązywania sporów uczniowskich. Proces mediacyjny uczy uczniów i nauczycieli nowych sposobów postępowania w sytuacjach konfliktowych.

Rzadkie są opracowania stanowiące dociekania naukowo-badawcze nad przestrzenną dostępnością usług społecznych w Polsce w porównaniu z wybranymi krajami Unii Europejskiej oraz ukazanie ich w oparciu o zasady wyrównywania różnic i rozwoju proporcjonalnego do rozwoju gospodarczego. A także przedstawienie roli władz samorządowych w tej sprawie. Przedmiotem zainteresowania są także działania polityki społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych, budujące społeczeństwo bez barier poprzez kształcenie ustawiczne osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych na wszystkich poziomach. Ilustrują to przykłady Wielkiej Brytanii i innych krajów Unii Europejskiej, gdzie wprowadzono działania zapobiegające społecznemu wykluczeniu niepełnosprawnych.

Takiemu wykluczeniu czy dyskryminacji na rynku pracy zapobiegać ma kształtowanie u bezrobotnych kobiet kompetencji społecznych i osobistych, czyli inteligencji emocjonalnej wpływającej na skuteczność poszukiwania przez nie pracy.

Wreszcie szczególnym miejscem działalności pedagogicznej jest więzienie, gdzie zakłada się, iż można pomóc więźniom w resocjalizacji m.in. przez ich aktywność religijną.

Prezentowanych dwadzieścia tekstów ma bądź charakter rozważań teoretycznych, bądź prezentuje raporty z badań oraz program szkolenia, dlatego podzielono je i rozmieszczono w dwóch częściach stanowiących całość opracowania. Część pierwszą, zatytułowaną *Wybrane zagadnienia teoretyczne*, stanowi dwanaście rozpraw, na część drugą – *Wybrane doniesienia naukowe z badań i szkoleń w Polsce* – składa się osiem tekstów, w tym jedno opracowanie zbiorowe.

Ponieważ kierunek pedagogiczny w legnickiej PWSZ dopiero w ubiegłym roku rozpoczął swą działalność dydaktyczn-naukową i nie zdążył zgromadzić odpowiednio dużego dorobku własnego, dla wzbogacenia zawartości prezentowanego tomu do grona Auterek i Autorów zaproszono więc przedstawicieli nie tylko naszej szkoły, ale i innych uczelni, zaprzyjaźnionych z nami pedagogów i psychologów. Są to pracownicy naukowci Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, Uniwersytetu Wrocławskiego, Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, PWSZ w Wałbrzychu, a także Centrum Naukowo-Metodycznego z Ukrainy.

Za pomoc w zredagowaniu pierwszego „Zeszytu Naukowego” kierunku pedagogika i psychologia w legnickiej PWSZ serdecznie dziękuję Pani profesor Stanisławie Mihilewicz. Nie ukazałyby się on bez inicjatywy i wsparcia Pani profesor Mirosławy Wawrzak-Chodaczek, za co należą się Jej ode mnie szczególne wyrazy wdzięczności.

Maria J. Zajączkowska